

Використані джерела

1. Попович С. Короткий екскурс в історію вітчизняного туризму / С. Попович // Краєзнавство. – 2000. – №1-2. – С. 88-98.
2. Кривоцюк Л. Історичні та культурологічні аспекти розвитку туризму / Л.Кривоцюк // Аркадія. – 2006. – № 2 (12). – С. 35-37.
3. Стріха М. Туризм як явище української популярної культури / М.Стріха // Березіль. – № 1-2 – 1998. – С.170-179.
4. Хыц К. Роль туризму в процесі виховання молоді (на матеріалах Польщі): дис. на соискание ученой степени канд. социол. наук : 22.00.06 / Хыц К. – К., 1993. – 170 с.
5. Евдокимов К. А. Социальный институт туризма в условиях преобразования современного российского общества: автореф. дис. канд. социол. наук : 22.00.04 / Евдокимов К.А. – Тула, 2005. – 207 с.
6. Філософія туризму: навчальний посібник // В.С. Пазенок, В.К. Федорченко. – К. : Кондор, 2004. – 268 с.

УДК 331.446.2:613.83

Петро Петрович Чаяло
доктор медичних наук, професор,
професор Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв

**СОЦІОЛОГІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПРОБЛЕМИ
СУСПІЛЬНО ЗНАЧУЩИХ ЗАГРОЗ НАРКОМАНІЇ**

У статті досліджуються суспільно значущі проблеми загрози наркоманії. Велику увагу приділено результатам дослідження, проведеного серед студентів першого курсу Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв щодо їх відношення і можливості залучення до вживання наркотиків.

Ключові слова: наркоманія, медико-демографічні проблеми, медичні загрози, студентська молодь.

The article deals with the problem of socially significant drug threat. Much attention is paid to the results of a study conducted among first-year students of the National Academy of Culture and Arts for their attitude and possible involvement in drug use.

Keywords: addiction, medical and demographic problems, medical threat, students.

Процеси соціальної трансформації, які відбуваються з часу набуття нашою країною незалежності, різною мірою (але факт залишається фактом) продовжують різнобічно впливати (на жаль, у більшості випадків негативно) на життя як усього українського народу, так і кожної окремої людини.

Нині виключно соціальної гостроти набувають медичні проблеми, стан здоров'я нації, коротка тривалість життя, високий рівень травматизму, захворюваності та смертності, що з урахуванням низької народжуваності, демографічних проблем стає підґрунтям для формування стійкої тенденції щодо депопуляції у нашій країні.

Особливо показовими на тлі визначених проблем (з точки зору соціальної значущості й розуміння кризового характеру подальшої динаміки їх поширення) є питання наркоманії. За останніми оцінками, в Україні близько 900-950 тисяч наркоманів та епідеміологічно пов'язаних з ними носіїв і хворих на ВІЛ/СНІ [1, 4].

У вільній енциклопедії Вікіпедії наркоманія (від грецьких слів *narke* – заціпеніння, сон; *mania* – божевілля, пристрасть, потяг) трактується як група хвороб, що виникає внаслідок систематичного вживання речовин, які включені до затвердженого на офіційному рівні списку наркотиків. Проявами наркоманії є психічна і фізична залежність від цих речовин, розвиток абстиненції внаслідок припинення їх прийому. Випадки епізодичного чи помірного вживання низки речовин наркотичної чи стимулюючої дії без розвитку залежності від них носять назву "наркотизму", або "періодичної наркотизації".

Узагальнюючи чинники, які сприяють катастрофічному поширенню наркоманії і ВІЛ-СНІДу в Україні [2, 3], варто, на нашу думку, серед факторів несприятливої медико-демографічної картини виокремлювати (і наголошувати на них), соціальні, які також можна вважати визначальними:

- 1) бідність і безробіття;
- 2) нерівномірний розподіл прибутків, майже повна відсутність середнього класу – універсального стабілізатора;
- 3) криза сімейних стосунків, велика кількість покинутих та бездомних дітей;
- 4) нестабільність серед населення, активна участь останнього у законних та незаконних міграціях;
- 5) гендерна нерівність, яка провокує нездатність жінок позиціонувати себе в суспільстві та вербує нові кадри для проституції;
- 6) суспільна дискримінація хворих, що дозволяє громадянам, партіям, чиновникам, уряду і державі загалом займати позицію "ми і вони", а відтак, перекидаючи проблему на плечі Міністерства здоров'я, фактично усунути від розв'язання проблеми.

До перерахованих обставин необхідно також додати збіг у часі спалаху декількох медико-соціальних загроз в Україні – ВІЛ-СНІДу, наркоманії і туберкульозу (насамперед легеневої його форми, сухот), що сприяє прогресуванню так званих мікстів – комбінованої інфекції – з відповідним погіршенням перебігу хвороби [4].

Вживання наркотичних речовин, наркоманія, ВІЛ-СНІД найбільш поширені серед молодих верств населення. Тому питання профілактики, активної пропаганди попередження і наслідків цих захворювань лежать у площині навчально-виховних процесів середньої і вищої школи [3].

Перераховані вище негаразди спонукають у плануванні характеру і обсягу введення відповідного навчального матеріалу у вузівську навчально-методичну практику враховувати не лише можливість подальшої ескалації медичних загроз, а й усвідомлювати необхідність набуття молоддю тих знань, які, на перший погляд, виходять далеко за межі певної спеціальності, однак дають можливість краще адаптуватися у суспільстві, подолати спокусу шкідливих звичок, які призводять до страшних захворювань, депопуляції українців як нації.

З цією метою серед студентів першого курсу Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв нами було проведено опитування, яке стосувалося, зокрема, їх відношення і можливості залучення до вживання наркотиків.

Аналіз результатів відображає як ставлення більшості студентів першого курсу Академії до проблем наркоманії (146 осіб), так і враховує позицію двох груп респондентів, які репрезентують мистецькі (хореографи, звукорежисери, вокалісти та ін.) та гуманітарні спеціальності (менеджери, дизайнери та ін.). Дані опитування наведені в Таблиці 1.

Таблиця 1

**Дані опитування студентів Академії
щодо відношення до вживання наркотиків (%)**

Питання	Об'єднана група		Митці		Гуманітарії	
	так	ні	так	ні	так	ні
Як Ви вважаєте, наркотики шкодять здоров'ю?	94,2	5,8	96,3	3,7	92	8
Чи маєте Ви знайомих або однолітків серед Вашого оточення, які вживають або вживали наркотики?	64,9	35,1	77,7	22,3	52	48
Чи були Ви свідком вживання наркотиків?	46,4	53,6	40,7	59,3	32	68
Чи зверталися до Вас з пропозицією спробувати наркотики?	40	60	44,4	55,6	36	64
Який наркотик Вам пропонували спробувати?						
- "травку"	45,8		55,5		36	
- трамадол	11,3		18,5		4	
- інший наркотик	17,3		18,5		16	
Як аргументували Вам необхідність спробувати та вживати наркотики?						
- можливість долучитися до цікавої компанії	11,1		22,2		--	
- зняти стрес	27		26		28	
- можливість пізнати дію наркотиків	36,4		40,7		32	
В якому віці Вам запропонували наркотики вперше?						
- до 17 років	30,8	29,6	29,6		32	
- у 17-19 років	26,7		33,3		20	

Згідно з результатами дослідження на питання "Як Ви вважаєте, наркотики шкодять здоров'ю?" 94,2% студентів-першокурсників Академії відповіли ствердно, лише 5,8% не погодилися з даним твердженням.

За факультетами результати розподілилися так:

гуманітарні спеціальності – відповідь "так" – 92% опитаних, відповідь "ні" – 8%;

мистецькі спеціальності – відповідь "так" – 96,3%, відповідь "ні" – 3,7%.

Тому можна стверджувати, що майже всі першокурсники обох факультетів вважають наркотики шкідливими для здоров'я.

На питання "Чи маєте Ви знайомих або однолітків у Вашому оточенні, які вживають або вживали наркотики?" студенти Академії відповіли: 64,9% – так, і 35,1% – ні.

Спостерігаються певні відмінності серед відповідей студентів гуманітарної і мистецької спеціальності. Якщо серед гуманітарних спеціальностей майже рівномірний розподіл відповідей "так" і "ні"

(відповідно "так" – 52%, "ні" – 48%), то на мистецькому більшість студентів мають знайомих, які вживають або вживали наркотики (відповідно, "так" – 77, 7%, "ні" – 22,3%),

На питання "Чи були Ви свідком вживання наркотиків?" відповіді студентів обох факультетів розподілились майже порівну: 53,6% опитаних відповіли "ні", 46,4% – "так".

Відповідь "так" дали: 32% студентів гуманітарних спеціальностей; 40,7% – мистецьких. Відповідь "ні" – відповідно, 68% – гуманітарних, 59,3% – мистецьких.

На питання "Чи зверталися до Вас із пропозицією спробувати наркотики?" більшість студентів обох факультетів відповіли "ні" (60%). "Так" відповіло 40% респондентів.

Вибірка за спеціальностями репрезентує такі результати: відповідь "так" дало 36% студентів-гуманітаріїв, 44,4% – студентів-митців.

Відповідь "ні": 64% – студентів-гуманітаріїв, 55,6% – митців.

Отже, можна зробити висновок, що суттєвих відмінностей у відповідях студентів гуманітарного і мистецького факультетів немає, хоча до студентів мистецького факультету з пропозицією спробувати наркотики зверталися частіше.

На питання "Який наркотик Вам пропонували спробувати?" 45,8% опитаних відповіло "травку", 11,3 % – трамадол, 17,3 – інший наркотик.

Відповіді на дане питання розподілились так. Відповідь "травку": дало 36% студентів гуманітарного факультету. Ствердну відповідь на це ж питання дали 55,5% студентів-митців.

Відповідь "трамадол": 18,5% митців, лише 4% – гуманітарії.

Варіант відповіді "інший наркотик" здобув приблизно однакову кількість відповідей студентів, з невеликою перевагою представників мистецького напрямку: 16% – гуманітарний, 18,5% – мистецький.

В аналізі відповідей на дане питання насторожує той факт, що більшості студентам пропонували "травку", тобто марихуану (коноплю), яка серед молоді вважається легким наркотиком. Так, відповідно до даних ООН 200 млн людей по всьому світу приймають марихуану – більше 4% населення планети. Лише за один 2001 р. марихуана увійшла у життя 2,6 млн нових користувачів [5]. Проте, за дослідженнями вчених, марихуана вважається наркотиком, який за своєю токсичною дією та впливом на психіку людини є на багато шкідливішим за алкоголь. На жаль, молоді більш доступна інша інформація, яка спонукає її відноситися до марихуани як до зовсім нешкідливого антидепресанта.

На питання "Як аргументували Вам необхідність спробувати та вживати наркотики?" студенти Академії відповіли так: можливість долучитися до цікавої компанії – 11,1%, зняти стрес – 27%, можливість пізнати дію наркотиків – 36,4%.

У розрахунку по спеціальностям ситуація виглядає так: 22,2% опитаних мистецького напрямку обрало варіант "а" (можливість долучитися до цікавої компанії). Такий варіант жодного разу не зустрівся серед відповідей студентів-гуманітаріїв. Варіант "б" (спроба зняти стрес) отримав приблизно однакову кількість студентів: 26% – митців, 28% – гуманітаріїв. Варіант "в" (можливість пізнання дії наркотиків): 40,7% – митців, 32% – гуманітаріїв.

На питання "В якому віці Вам пропонували наркотики вперше?" були отриманні такі результати відповідей: 30,8% опитаних – до 17 років; 26,7% – від 17 до 19.

Відповіді студентів за факультетами розподілились так. До 17 років: 32% – гуманітарні спеціальності, 29,6 % – мистецькі. Від 17 до 19 років: 20% -гуманітарні, 33,3% – мистецькі.

Узагальнюючи вищенаведені дані, необхідно відзначити достатньо високу обізнаність молоді Академії, починаючи зі шкільного віку (оскільки опитані – це студенти першого курсу, випускники шкіл), щодо наркотиків, їх дії та впливу на організм. Хоча, з одного боку, молодь розуміє шкідливість їх вживання, а з іншого – насторожує той факт, що більше половини студентів-першокурсників Академії мали або мають серед свого оточення, були свідком прийому та навіть отримували пропозиції долучитися до наркоманії.

Враховуючи соціальну значущість порушеної проблематики, вважаємо за доцільне наголосити на необхідності посилення і поглиблення інформаційної складової обговорюваних питань у рамках навчально-виховної роботи зі студентами Академії з метою більш активного пропагування негативних наслідків вживання наркотиків, позиціонування необхідності вести здоровий спосіб життя.

Також варто підвищувати авторитетність і середньої, і вищої ланки освіти з метою можливості більш активного впливу на поведінку молоді у різних сферах функціонування соціуму – від формування морально-етичних принципів до врахування не завжди позитивних реалій повсякденного життя, які часто призводять до неправильного розуміння або недостатнього усвідомлення загроз медичного плану.

Використані джерела

1. Вієр М. Наркотичні речовини та залежність від них / Вієр М., Говорун С. – К.: Сфера, 2000. – 40 с.
2. Войтенко В. П. Україна очима лікаря / Войтенко В. П. – К.: Фітосоціоцентр, 2007. – 190 с.
3. Даценко І. І. Профілактична медицина / Даценко І. І., Габович Р. Д. – К.: Здоров'я, 2004. – 792 с.
4. Барнетт Т. Оцінка можливих демографічних і соціально-економічних впливів поширення ВІЛСНІДу в Україні / Тоні Барнетт, Алан Уайтсайд, Ходакевич Л. та ін. // Демографічні дослідження. – Вип. 20. – К.: Ін-т економіки НАН України, 2008.- С.89-90.
5. Марихуанна / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.netnarkotik.ru/drap>